

ՕՐԱԳԻՐ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԲՆԱԿԱՆ

ԳԻՏԵԼԵԱՅ

Ժ. ՏԱՐԻ ԹԻԻ 2 .

1852

ՅՈՒՆՈՒԱՐԻ 15 .

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԳԼՈՒԽ Գ .

Դաստիարակութիւնը գործ է զօրութեան ' .

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ զօրութիւն
գործ է . կամօք այս բացատրութիւնը
կը գործածեմ : Իրացնէ , չեմ գիտեր
թէ արդեօք մարդկային գործոց մէջ
կայ գործք մը որ աւելի զօրութիւն ,
աւելի սիրտ , աւելի համբերութիւն ,
աւելի ազգութիւն պահանջէ՝ երբոր
մարդ ինք զինք նուիրէ այն գործքը կա-
տարելու : Եւս բանս աւելի տեղն 'ի
տեղը պիտի ապացուցանեմ , երբոր խօ-

սելու ըլլամ կըթողին և իր անձնանուիր
մանը վրայ :

Ուրիշ տեսութեամբ մը դաստիարա-
կութիւնը այն մտքով ալ զօրութեան
գործ է , որ զխաւոր նպատակն է կըր-
թութիւնն ոյժ տալ . ինքը պարտական է
անոր հոգին , անոր սիրտը , անոր կամ-
քը , անոր խրդձմտանքը , անոր բնաւո-
րութիւնը զօրացնել . միանգամայն զօ-
րացնելով նաև մարմինն և բնական
կարողութիւնները :

Իմէն մարդ կ'իմանայ որ շարժաշէնէ

առանց զօրացնելու և հասունցընելու սնոտի և անզօր դաստիարակութիւն մը կ'ըլլայ, անկայուն, անպտուղ, և առանց առաքինութեան գործք մը:

Եւ անց զօրացնելու զարգացնելու խիստ շատ անգամ փճացընել կ'ըլլայ: Այս 'ի վերայ այսր ամենայնի քան զայս աւելի սովորական ինչ բան կայ: Երաւցընէ, չեմ գիտեր թէ դաստիարակութեան մէջ քան զայս աւելի յաճախ վտանգ, և աւելի ընդհանրական պակասութիւն կայ արդեօք:

Այս խճողած և միանգամայն առերես ուսմանց վնասը չէ, որով այսօրուան օրս անխոհեմ դաստիարակութիւններով կ'ուզեն տղայոց մտաց չափազանց զարգացում մը տալ իրենց կարողութեան վեր, որով ուրիշ բան չըլլար, բայց եթէ անոնց բնութեան անարատութիւնը և իրենց կարողութեանց զօրութիւնը փճացընել: Հինգ քառասուն յաւիտէականներ, և իրենց բոլոր կենացը մէջ նախաբան անխելութիւն, ատենօք ըսաւ Սէվինէնէ այսպիսիներուն համար¹:

Այս ամենայն բռնի կանխահաս դաստիարակութեան, այս ամենայն ջերմանոցի դաստիարակութեան (ներեցէք բացատրութեանս) ծանր պակասութիւնը չէ, որ ծաղկին մէջ պտուղը կորսնցընել կու տայ:

Բայց ըսենք ալ, ինչպէս երբեմն որ տեսնուած է, որ այս արհեստական կերպով բռնի ջերմութեամբ, բռնական պատուաստով, ատենէն առաջ այս մատաղ տնկոյն շատ պտուղ հասցընել տան. բայց թէ որ երկրին սննդարար հիւթերը, թէ որ երկնքին ցօղը, թէ որ առեւուն ճառագայթները անոր չթափանցեն, և բունը, արմատները, ճիւղերը չզօրացընեն որ պտուղներն աճին և հասունանան, իրաւ օր մը կը տեսնես որ լեցուեր է մանաւանդ ծանրա-

ցեր է ալ տունը պտղով, բայց անպիտան պտղով. կանխահաս, անհամ, տգեղ պտուղներ կ'ըլլան, որ չեմ գիտեր ինչ անպիտանութիւն մը, անհամութիւն մը կ'ունենան, որ կը ցուցընէ թէ անբնական կերպով մշակած են, և ախորժելի չեն գար:

Բայց աւելի այն ծուռ դաստիարակութեանց, այն սուտ դաստիարակութեանց ցաւալի պակասութիւնը չէ, որ դուրսէն կ'երևնայ թէ դաստիարակութիւնը կ'ըլլայ բայց բան մը չըլլար: Երեսանց կ'երևայ որ յառաջադիմութեան, զարգացման կը վազեն, բայց ամենևին, բնական բան չեն ըներ որ զարգացընելով կազմեն, դաստիարակեն ու զօրացընեն:

Վանիքանիներ մեր երիտասարդներէն իրենց ուսմունքը կը լմնցընեն՝ առանց և ոչ սկիզբ մը ընելու իրենց բարոյական և կրօնական դաստիարակութեանը. քանիներ ալ նոյնպէս իրենց դասերէն անցեր առաջ գացեր են առանց տիրապէս սկսելու իրենց ուսմունքները: Վուցէ զարմանք դայ ոմանց ըսածիս վրայ. սակայն արեւու լուսոյն պէս յայտնի կեցած է. դասերը ընել և ուսմունքները ընել ըսելը մեր մէջը բոլորովին իրարմէ տարբեր բաներ են: Արժափ երիտասարդներ իրենց բոլոր դասերը սորվելէն ետեւ, իրենց բոլոր զրասեղաններուն վրայ նստած փոշիները մաքրելէն ետեւ, տարուէ տարի մեծամեծ աշխատութեամբ այն դաս դաս սրահները անցնելէն ետեւ, որոնց ամէն մէկուն վրայ նշանած է Երբորդ, Չորբորդ, Երկրորդ, Հինգերորդ կամ Վեցերորդ, վերջապէս ճարտասանութեանէն կ'ելլեն՝ առանց և ոչ պզտի սկզբունք մը առած ըլլալու խեղճ՝ լատիներէնին և խեղճ հոռմերէնին, որոնց վրայ դատապարտուած են որ իրենց կենաց կն գեղեցիկ տասը տարին մաշեն¹: Ամէնքը գիտեն

¹ Թալէյլանին այն խօսքը որով ատենօք այս անկատար դաստիարակութիւնը վար կը զարնէր, այսչափ ծանր և այսչափ ուժով գուցէ չերևայ, բայց իրեն երգիծաբանական կերպին մէջ խորին զօրութիւն մը ունի. Իբու է, կ'ըսէր, իբու է Բուր ինչոք մէջ քաջ մը պիտի ըլլայ, որ մեծ յոյս նախա:

¹ Այս կարգէ գուրս աշկերաններէն մէկը իրեն հօրը իր սրտին ուրախութիւնը մէկ մասնաւոր կերպով մը կը բացատրէր թէ վերջապէս դասերը ընել և լմնցողի: Իրաւցընէ, խեղճ տղան ճիշդ ամէն դասերը ըրեր էր դաս մին ալ չէր թողուցեր, ու-

որ Փարիզ հարիւրին ութսունը կամ
իննսունը ասանկ են :

Եւ ինչպէս ատենաբանութեան
մէջ ուսեալ, ինչպէս ատենաբանութեան
նաստեղծ մը կ'ըսէր . և թէպէտ իրենց
ընտելութիւնը հարուստ և զօրաւոր, բայց
շատ անգամ դատապարտուած են ծուռ
և վայրենի դատարարակութեամբ մը
չափաւոր կամ ողորմելի մարդիկ ըլլալ .
նման այն խեղճ բուսոց որոնք օդէ և
ազատութենէ զուրկ, և վրանին մտա-
դիր հոգացող մը չունենալով, ուզեն
չուզեն ժամանակէ առաջ պիտի ծերա-
նան և խեղճութեամբ այն խաւար տե-
ղը թողմին և չորնան :

Բայց սակայն տարիները կ'անցնին
կ'երթան, ողորմելի տղուն տարիքն ա-
ռաջ կ'երթայ, միտքն ալ միատեղ . բայց
այն միտքը ոչ կը թուծուի կ'առնէ և
ոչ զօրութիւն . մտաւոր բարոյական
և կրօնական զարգացումը ամենեւին ոչ,
կամ թէ ապականեալ : Եւ դժբաղդ
տղաքներէն աւելի կարեկցութեան ար-
ժանի բան չկրնար ըլլալ . և վերջը ուր
կ'երթայ թէ որ մեծ ազգի մը գրեթէ
բոլոր պատանիները այնպէս ըլլան :

Կ'ոնէ երանի կու տամ անոնց, որոնք

թերթէն սկսեալ ինչուան ճարտասանութիւն,
մանաւանդ թէ վեցերորդ երկու անգամ ըրեր
էր : Բայց թշուառաբար ուրիշ բան ընել մտքն
չէր անցեր, և մէկն ալ չէր եղած որ իրեն միտքը
ձգէ, ու սիրտ տայ որ նոյն միջոցին իր ուսմունքը
ընէ : Իրեն գպրոց մանկու առենը հայրը իրեն
գրասեղան մը տուեր էր . այս խեղճ գրասեղանը
հաւատարմութեամբ իրեն հետ ընկերացեր էր
տարուէ տարի գասէ գաս անցնելու և իր թղթե-
րուն և գրքերուն պահարան և իրեն միակ աշա-
կերտակից եղած էր, և անբաժանելի նեցուկ մը,
և բնականապէս վարժած էր զանիկայ իրեն ուս-
մանցը ու յառաջագիմութեանցը նշան սեպել . և
իրօք երկուքն ալ միատեղ առաջ կ'երթային, այն-
պէս որ երբ ճարտասանութենէն ելաւ ու փիլի-
սոփայութիւն մտաւ, պատանին ինքիրմէն դուրս
ելած այնչափ ունեցած յաջողութիւններուն վրայ
իր հօրը դրեց . Սիրելի հայրիկս, քեզի մէկ նոր
աւետիս մը պիտի տամ, վերջապէս ահա գրասեղանս
դիմացդ տեղադրեալ մէջ է :

Եւ ետարանը իրեն պարզ և խորունկ բացա-
արութեամբ լաւ կը հասկըցնէ թէ մարդկային
ընտելութեան համար որչափ հարկաւոր են այս եր-
կու յառաջագիմութիւնները՝ երբ մանկացելոյն
Ատուածոյ համար կ'ըսէ . Մահա-ն Եթէր ԵՒ ԶՕ.
ԲԱՆԱՅՐ :

այս կերպով ուսեալ, բայց իրենց զօրա-
ւոր բնութեան կարողութեամբ և կամ
ընկերական դատարարակութեան ընդ-
հանուր շարժմունքովը, անակնկալ օգ-
նութիւններ կը գտնան և կը զարգա-
նան, թէպէտ և ուշ . բայց ինչպէս որ
ըսի, այդ բանը շատ քիչ կը հանդիպի .
և ասիկէ շատ ծանր և անդարմանելի թը-
շուառութիւններ կը քաշեն ընտանիք,
հայրենիք և բոլոր մարդկութիւնը :

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Եւ ազգին հիմակուան վիճակին
նայելով՝ որ գիտութիւններն, որ լե-
զուներն, ու որ արուեստներն աւելի
հարկաւոր ու օգտակար են :

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Քանովա Անտոն :

ԻՏԱՆԱԿԱՆ հանձարը ինչպէս որ
ուրիշ գեղարուեստից մէջ, ասանկ ալ
քանդակագործութեան մէջ միշտ ե-
րեւելի եղած է, և աս գերազանցու-
թեան հասուցեր էր ինչպէս ինչպէս ե-
րեւելի արձանագործը Ժ. Դարուն մէջ .
բայց իրեն վերջի տարիները աս արուես-
տին գեղեցկութեան գաղափարը սկսեր
էր իյնալ իրեն չհետևողաց ձեռքը :
Եւ այսպէս քանի գնաց արձանագործու-
թեան մէջ կը պակսէր բնական գե-
ղեցկութիւնը և իմաստասիրութիւնը,
որ կատարելագործութիւն տուող հան-
գամանքներն են . այս անարուեստ վի-
ճակին մէջն էր արձանագործութիւնը՝
երբոր անմահ քանդակագործը Վա-
նովա ծնաւ ի Ենեատիկի սահմանը 1757
նոյեմբերի 16՝ Փոսսանեոյ ըսուած գե-
ղը, վսեմ օրինակ մարդու հանձա-
րին . և ցոյց իր ջանքովը թէ մարդ-
կային հանձարը որ աստիճանի կրնայ